

LICG HUISDIERENBIJSLUITER

DE HANDLEIDING VOOR HET HOUDEN VAN HUISDIEREN

Serie amfibieën

Afrikaanse rietkikker

Hyperolius spp.

Wanneer u geïnteresseerd bent in het houden van Afrikaanse rietkikkers, dan heeft u ontzettend veel keus. Er zijn ontzettend veel verschillende soorten, in allerlei kleuren en patronen. In de schemering en 's nachts worden ze actief en gaan ze op jacht naar hun prooi. In de voortplantingstijd kunnen sommige soorten zeer luidruchtig worden.

Kies het juiste dier voor uw situatie: lees vóór het kopen eerst of de Afrikaanse rietkikker het huisdier is dat u zoekt.

Algemeen

De Afrikaanse rietkikker is niet één soort maar een geslacht van kikkers (*Hyperolius*) dat behoort tot de familie Hyperoliidae (rietkikkers). Er zijn ongeveer 130 soorten waarvan er enkele pas recent zijn ontdekt. Vooral *Hyperolius argus* (luipaardrietkikker) en *Hyperolius marmoratus* (gemarmerde rietkikker) worden veel als huisdier gehouden. Net als veel andere kikkersoorten zijn het kleine kikkertjes, ze worden maximaal vier centimeter groot. Het lichaam is slank gebouwd en de ogen zijn groot en vaak iets uitpuilend met een horizontale pupil. De kop is klein en vrij plat met een korte en iets spitse snuit. De tenen en vingers zijn voorzien van zwemvliezen (klein tussen de vingers en tot halverwege tussen de tenen) en ronde hechtschijfjes, een soort zuignapjes. De achterpoten zijn lang en dun en ook de voorpoten zijn behoorlijk dun. Zoals veel kikkers kunnen Afrikaanse rietkikkers uitstekend klimmen en springen.

De kleur van rietkikkers verandert meestal bij het ouder worden. Bij veel soorten zijn de jonge kikkers geel of bruin met een donkere tekening over de rug, terwijl de volwassen exemplaren fel gekleurd en getekend zijn. Bij sommige soorten zijn de jongen groen en de volwassen dieren bruin. Volwassen mannetjes kunnen tijdens het paarseizoen ook dergelijke 'jeugdkleuren' hebben.

De levensverwachting van Afrikaanse rietkikkers kan verschillen, maar kan in gevangenschap oplopen tot vijf jaar en ouder.

Verschillende varianten

Afrikaanse rietkikkers komen voor in vele verschillende kleuren en patronen. Bovendien is kleurverandering op basis van omgevingsinvloeden mogelijk. De rug is meestal (donker)groen of bruin met rode, gele, witte of blauwe tekening. De buik is wit of gelig en de hechtschijven zijn rood of geel. De binnenzijde van de ledematen is meestal roodachtig. Soms komen verschillende kleuren en tekeningen voor binnen dezelfde soort. Zo ook bij de gemarmerde rietkikker (*Hyperolius marmoratus*), de bekendste *Hyperolius*-soort: deze soort is groen met kleine gele vlekjes met een zwart centrum op de rug met oranje tenen en oranje bovenbenen, of is grijsgroen met grote zwarte vlekken, of bruin met zwarte en gele tekening aan de zijkant, of crèmekleurig met zwarte en oranje strepen. Vanwege deze grote verscheidenheid aan kleuren en patronen is het bij Afrikaanse rietkikkers moeilijk de soort te bepalen, zeker omdat bij sommige soorten mannetjes en vrouwtjes totaal van elkaar kunnen verschillen.

Van nature

Alle *Hyperolius* soorten komen voor in Afrika ten zuiden van de Sahara. Ze leven in open savannen, bossen, tuinen en graslanden, meestal langs de kant van stilstaand of stromend water, maar nooit in woestijnen of regenwouden. Ze komen nog algemeen voor en daarom is het geslacht *Hyperolius* niet beschermd. Afrikaanse rietkikkers leven, zoals de naam al zegt, in riet maar daarnaast ook in struiken. Ze zijn 's nachts actief en gaan dan op zoek naar voedsel en in het paarseizoen naar een partner. Overdag zitten ze te zonnen of te rusten op een blad. Mannetjes verdedigen hun territoria door elkaar te bespringen en met de poten naar andere mannetjes te trappen.

Huisvesting

Bij het opzetten, inrichten en onderhouden van een terrarium komt heel wat kijken. In de handleiding over terrariumtechniek leest u hoe u dat aan kunt pakken.

Hoewel de *Hyperolius* soorten van nature bijzonder veel verschillende leefgebieden hebben, is hun huisvesting en verzorging in gevangenschap in grote lijnen gelijk.

Voor twee tot vier dieren is een terrarium van 70 x 50 x 40 centimeter geschikt (hoogte x breedte x diepte). Voor een grotere groep van zes dieren is een terrarium van 70 x 100 x 50 centimeter geschikt. Mannetjes en vrouwtjes kunnen samen worden gehouden.

Een grote ventilatiestrook in de bovenzijde of een bovenzijde van metaalgaas, en een ventilatiestrook in de voor- of zijkant van het terrarium is nodig voor ventilatie. Het terrarium moet gemaakt zijn van materiaal dat tegen vocht kan en niet kan rotten: glas is een goede keuze.

Bepaal van tevoren waar het terrarium moet komen te staan, een volledig ingericht terrarium is zwaar en dus moeilijk te verplaatsen. Zorg er voor dat het terrarium stabiel en niet op de tocht staat en veel licht krijgt, maar geen volle zon, want achter het glas loopt de temperatuur hoog op!

Het terrarium moet beschikken over veel grootbladige planten, bijvoorbeeld *Philodendron*, *clivia*, *Scindapsus aureus*, papyrus, bromelia's en *anthurium* soorten. Ook zijn takken nodig om in te kunnen klimmen. Zorg ervoor dat er geen splinters aan de takken zitten en verwijder kleine zijtakjes, omdat de dieren zich eraan kunnen verwonden. Spoel nieuwe planten af met kraanwater en laat ze eerst een paar weken groeien buiten het terrarium om chemicaliën die gebruikt zijn bij de kweker te laten verdwijnen. Laat levende planten bij voorkeur in de pot staan zodat ze gemakkelijk uit het terrarium kunnen worden gehaald om schoon te maken. Zorg er wel voor dat ze niet om kunnen vallen. Ook kienhoutstronken, bamboe stokken en stobben (stronken van bijvoorbeeld eikenboompjes) zijn geschikt om in te klimmen en te rusten. Onder platen kurkschors of in uitgeholde stammetjes kunnen de dieren zich verschuilen. Om te zorgen dat de kikkers zich beschut voelen is het verstandig de zijwanden en de achterwand van het terrarium af te plakken met ondoorzichtige folie.

Gebruik bodembedekking die voldoende vocht vasthoudt, zoals een laag hydrokorrels met hierop grotere stukken schors, platte stenen of turfplaatjes. Dek dit bij voorkeur af met een laag levend mos om het vocht vasthoudend vermogen te vergroten.

Het terrarium moet voorzien zijn van een watergedeelte. Dit moet een kwart tot een derde van het bodemoppervlak beslaan en ongeveer vijf tot tien centimeter diep zijn. Plaats in het water drijfplanten, rietstengels en eventueel andere planten. Het water moet een temperatuur van ongeveer 23 graden Celsius hebben. Gebruik hiervoor warmtekabels of een verwarmingselement voor aquaria. Plaats ook een pompje in het water dat het water rondpompt: dit helpt bij het op peil houden van de luchtvochtigheid en houdt het water langer vers. Een pomp die tevens filtert is aan te bevelen: zonder filter kan het water erg vies worden en kan een bacteriële overgroei plaatsvinden. Het filter moet een grote capaciteit hebben.

Houd gedurende acht maanden van het jaar de luchtvochtigheid in het terrarium tussen de 50 en 70% (de droge tijd), en de resterende vier maanden tussen de 80 en 100% (de regentijd). 's Nachts moet het vochtiger zijn dan overdag. In de droge tijd kan dit bereikt worden door 's avonds vóór het uitschakelen van de verlichting lauw water te sproeien. Na het uitschakelen van de verlichting zal de luchtvochtigheid dan snel oplopen en deze moet 's ochtends na het inschakelen van de volledige verlichting door ventilatie teruggebracht worden. In de regentijd moet meerdere keren per dag gesproeid worden. Plaats een hygrometer in het terrarium om regelmatig de vochtigheid af te kunnen lezen en snel in te kunnen grijpen bij afwijkingen.

In het terrarium, zowel voor het sproeien als voor het waterbad, mag uitsluitend zacht (= kalkarm, minder dan 7oDH) en pH neutraal (pH= 7) water worden gebruikt. Dit water mag geen chloor bevatten. Kraanwater kunt u indien nodig ontchloren door het minimaal 24 uur in een emmer te laten staan.

De verlichting in het terrarium moet twaalf uur per dag branden. Maak voor de verlichting gebruik van daglichtlampen. Afrikaanse rietkikkers vinden het prettig als het terrarium ruim verlicht is met helder wit licht (volledig zonspectrum). Het is handig de verlichting te regelen met een tijdsklok. Maak voor de verlichting gebruik van daglichtlampen. Vaak wordt een breed lichtspectrum

verkregen door een combinatie van verschillende daglichtlampen, zoals TI-buizen, PLL-lampen, PLE-lampen en halogeenlampen. Het beste is om alle elektra en lampen in een afgeschermd lichtkap op het terrarium onder te brengen, om kortsluiting en inwerking van vocht zoveel mogelijk te voorkomen. Bovendien zorgt dit er voor dat de kikkers zich niet kunnen branden aan de lampen.

Er is nog veel onduidelijkheid over of de kikkers ook UV-licht nodig hebben. Wanneer u er voor kiest om UV lampen te gebruiken, dan moeten de UV lampen worden afgeschermd door metaalgaas of UV-doorlatend acrylaat in plaats van glas. UVB-licht dringt namelijk niet door glas heen. Laat u hierover goed informeren door iemand met ervaring in het inrichten van terraria.

De natuurlijke situatie kan het best worden nagebootst door niet alle lampen tegelijk, maar één voor één om de tien minuten aan of uit te schakelen (geleidelijke zonsopkomst en zonsondergang). Wanneer u aan het einde van de dag de lampen uitschakelt, kunt u eventueel overgaan op maanverlichting (lampje van 15 Watt of een blauwe maanlichtlamp). De kikkers worden 's nachts actief en zullen op jacht gaan naar voedsel. Maanverlichting stelt u in staat de jagende dieren te observeren.

De daglichtlampen geven naast licht ook veel warmte af. Dit kan voldoende zijn om het terrarium mee te verwarmen, maar vaak moet er bijverwarmd worden. Dat kan met behulp van een spotje in de lichtkap, met verwarmingskabels op de bodem van het terrarium, of een verwarmingsmatje onder het terrarium. De dagtemperatuur moet 28 tot 30 graden Celsius bedragen, de nachttemperatuur 18 tot 24 graden Celsius. De dieren houden echter erg van zonnen en daarom kan overdag onder een spotlamp een warmere plek van ongeveer 31 graden Celsius gecreëerd worden. Zorg voor voldoende zitplaatsen onder de spot, zoals takken. Voorkom dat de bak te sterk opwarmt door een thermostaat te gebruiken bij deze warmtebronnen. Plaats een thermometer in het terrarium om regelmatig de temperatuur te kunnen controleren.

Goede ventilatie is erg belangrijk voor een terrarium. In kleinere terraria volstaat in de meeste gevallen de natuurlijke luchtcirculatie. In grotere is vaak mechanische ventilatie noodzakelijk. Als 's ochtends de hoofdverlichting wordt ingeschakeld mag er sprake zijn van condensvorming op de voorruit van het terrarium en op de planten, maar in de ochtend moet dit opdrogen. Gebeurt dit niet, dan is er onvoldoende ventilatie en moeten er extra natuurlijke of mechanische ventilatiemogelijkheden worden aangebracht. Vermijd tocht!

Verzorgen en hanteren

Voor kikkers is een gezonde huid erg belangrijk: ze ademen onder andere via de huid. De dieren kunnen gevangen worden door ze in een bakje te laten lopen of springen zonder ze daarbij met de handen aan te raken. Hanteren van de kikkers kan hun huid beschadigen en daarom moet dit tot een absoluut minimum worden beperkt. Ook zouten en andere stoffen op onze handen kunnen de kikker schade toebrengen. Als hanteren met de handen echt noodzakelijk is, moeten de handen van tevoren grondig worden gewassen met uitsluitend water, want zeepresten beschadigen de huid! Hanteer de dieren met natte handen om de natuurlijke slijmlaag zo min mogelijk te beschadigen. Na het hanteren wast u uw handen met water en zeep, uit hygiënisch oogpunt.

Kikkers kunnen vervoerd worden in een plastic transportbox met daarin een vochtig stukje mos. De temperatuur van de transportbox moet hierbij op het juiste peil gehouden worden.

Bij de verzorging van de Afrikaanse rietkikker is het schoonhouden van het terrarium erg belangrijk. Het water in het waterbad moet dagelijks verversd worden of anders in ieder geval erg goed gefilterd. Inspecteer dan meteen het terrarium, verwijder vuile voorwerpen, maak ze schoon en plaats ze terug. Meerdere malen per jaar moet het hele terrarium schoongemaakt worden. Haal ook de planten in pot uit het terrarium, spoel de bladeren af en verwijder afval van de potgrond. Als voor het terrarium schoonmaak- of desinfecteermiddelen nodig zijn, spoel dan goed na en

droog alles goed af om te voorkomen dat de gevoelige kikkerhuid in aanraking komt met chemicaliën. Gebruik alleen milde schoonmaak- en desinfecteermiddelen.

Voeding

De voeding van Afrikaanse rietkikkers bestaat uit kleine insecten. Ze hebben in het algemeen een grote eetlust en eten vrijwel alle insecten die kleiner zijn dan hun eigen kop. Het hoofdbestanddeel van de voeding van uw kikkers kan bestaan uit krekels. Ter afwisseling moeten andere kleine insecten zoals (fruit)vliegjes en motten worden aangeboden. Volwassen dieren dienen twee tot drie keer per week gevoerd te worden, ongeveer drie tot zes krekels per dier. Jonge dieren moeten dagelijks gevoerd worden en voor hen zijn fruitvliegjes erg geschikt.

Bij voorkeur worden levende prooien gevoerd. Deze kunnen gewoon in het terrarium worden losgelaten, waarna de kikker zijn jachtinstinct zal volgen. Het voeren van dode prooien is ook mogelijk, maar die moeten dan wel worden bewogen met een voedertang omdat de kikker ze anders niet als prooi herkent. Verwijder niet opgegeten levende prooidieren uit het terrarium om te voorkomen dat ze rustende kikkers storen of beschadigen.

U kunt ervoor kiezen voedseldieren te kopen bij een terrariumzaak, maar als u meerdere terrariumdieren heeft kan het aantrekkelijk zijn zelf voedseldieren te kweken. Voedseldieren hebben echter ook zelf voeding en verzorging nodig en deze verschilt per soort. Laat u daarom hierover goed informeren, bijvoorbeeld bij een terrariumvereniging, voordat u besluit zelf voedseldieren te gaan kweken.

Als u levende voedseldieren koopt, mogen deze niet te lang in het doosje blijven zitten, want dan gaat de kwaliteit snel achteruit. Goed gevoede voedseldieren zijn het beste voedsel voor uw kikkers. Krekels moet u voeden met hondenbrokjes en goed gewassen groente, vliegen met rozenbottelsiroop (verrijkt met een calcium- en vitaminepreparaat) en fruitvliegjes met fruit. Zorg ook voor drinkwater voor de voedseldieren. 's Zomers kunt u eventueel zelf insecten vangen.

Het natuurlijke voedsel van de Afrikaanse rietkikker is veel rijker en gevarieerder aan voedingsstoffen dan gekweekte voedseldieren. Bij kikkers in gevangenschap kunnen daardoor tekorten ontstaan, bijvoorbeeld aan vitamine D3. Vitamine D3 wordt met behulp van ultraviolet B (UVB)-licht uit direct zonlicht in de huid aangemaakt. UVB-licht dringt echter niet door glas heen. Daarom moet aan dieren in een terrarium vitamine D3 en / of UVB-licht gegeven worden. In de meeste vitaminen- en mineralenmengsels voor terrariumdieren zit vitamine D3. Zo'n mengsel is ook nodig ter aanvulling van andere vitaminen en daarom moeten de prooidieren altijd bepoederd worden met zo'n vitaminen- en mineralenmengsel. Laat u over de dosis die uw dieren nodig hebben informeren door iemand met ervaring. Het beste tijdstip om Afrikaanse rietkikkers te voeren is het moment dat de hoofdverlichting wordt uitgeschakeld.

Voortplanting

De Afrikaanse rietkikker maakt net als andere kikkers een metamorfose door: vanuit een kikkervisje ontwikkelt hij zich tot een kikker.

De mannelijke Afrikaanse rietkikkers hebben een donkere kwaakblaas. Deze kwaakblaas kan opgeblazen worden tot drie keer de grootte van de kop of zelfs nog groter. Elke soort Afrikaanse rietkikker heeft een eigen geluid dat soms oorverdovend hard is. Bij sommige soorten zijn de vrouwtjes gemiddeld groter dan de mannetjes, bij de overige zijn beide even groot.

Afrikaanse rietkikkers planten zich voort in de regentijd vanaf november tot en met februari. In gevangenschap kan dit nagebootst worden door meerdere keren per dag het terrarium te

besproeien. De mannetjes haasten zich naar het water, vaak door de regen gevormde poeltjes, en lokken vrouwtjes door gezamenlijk te kwaken. Als een ander mannetje te dichtbij komt, wordt deze verjaagd door sneller en harder te kwaken, naar de concurrent toe te springen en te trappen. Een paringsbereid vrouwtje wordt besprongen en in de houdgreep genomen, waarna het paartje zich naar het water begeeft om te paren. Een zeer goede waterkwaliteit is van groot belang!

Tijdens de paring legt het vrouwtje enkele tientallen tot honderden eitjes aan het wateroppervlak, vaak aan drijfplanten en soms net boven water. De eieren worden tegelijkertijd door het mannetje bevrucht. De eieren komen bij 22 tot 24 graden Celsius na vier tot tien dagen uit. De eerste drie dagen leven de larven op de voeding in de dooierzak, in gevangenschap kunnen ze daarna gevoerd worden met fijngewreven vlokvoer voor vissen, algen en ander groenvoer en gehakte regenworm. Na vier tot acht weken is de metamorfose voltooid. Let erop dat de onbeholpen jonge kikkertjes gemakkelijk aan land kunnen komen. Geslachtsrijpheid wordt bereikt na zes tot achttien maanden.

Ziekten en aandoeningen

Schimmelinfecties, bacteriële infecties en parasitaire darminfecties komen voornamelijk voor bij kikkers die onder verkeerde omstandigheden worden gehouden. Daarnaast kunnen dergelijke infecties in uw terrarium worden geïntroduceerd door de aankoop van nieuwe dieren. Met name wildvang *Hyperolius* soorten zijn vaak besmet met inwendige parasieten. Het is daarom aan te raden nieuw aangekochte dieren eerst gedurende twee tot zes maanden in een quarantainebak te houden voordat u ze bij de andere dieren plaatst. Ook is het verstandig geen wildvangdieren te kopen, maar te kiezen voor nakweek.

De schimmel *Batrachochytrium dendrobatidis* doodt wereldwijd op grote schaal kikkers doordat de huid wordt aangetast. Kikkers zijn voor verschillende levensprocessen afhankelijk van de huid en overleven een infectie meestal niet. De meeste andere infecties zijn echter vaak goed te behandelen met medicijnen. Ga daarom als uw kikkers minder actief worden, vermageren, minder eetlust hebben of huidveranderingen of afwijkende ontlasting hebben naar een dierenarts met verstand van amfibieën en zorg dat u zo vers mogelijke ontlasting van de dieren in een potje bij u heeft. U kunt de ontlasting eventueel enige tijd bewaren in de koelkast. Uw dierenarts kan vervolgens de dieren en de ontlasting onderzoeken en het passende medicijn voorschrijven. Wacht niet te lang met een bezoek aan de dierenarts: hoe eerder ingegrepen wordt, hoe groter de kans op genezing.

Door een tekort aan kalk en/of vitamine D3 kan bij terrariumdieren rachitis ontstaan, een aandoening met weke botten die gemakkelijk vervormen en breken. De dieren kunnen dan niet meer goed springen en klimmen en dus geen prooiën meer vangen. Ook diverse andere ziekteverschijnselen kunnen deze oorzaak hebben. Een goed vitaminen- en mineralenmengsel om de voedseldieren mee te bepoedern is dus zeer belangrijk.

Misvormingen bij de metamorfose komen nog wel eens voor, er ontstaan bijvoorbeeld kikkervisjes die helemaal geen of sterk onderontwikkelde voorpoten krijgen. Ook kan kleurvermindering optreden. Het vermoeden bestaat dat inteelt, verkeerde omstandigheden in de kweekbak en verkeerde voeding van de kikkervisjes of verkeerde voeding van de ouderdieren hierbij een rol spelen.

Benodigde ervaring

Gezonde Afrikaanse rietkikkers kunnen zich goed aanpassen aan de omstandigheden. Ze zijn daardoor geschikt voor beginnende kikkerhouders, maar enige ervaring in het houden van amfibieën is wel aan te bevelen.

Aanschaf en kosten

Zorg er voor dat u minimaal twee weken vóór de aanschaf van kikkers een volledig ingericht terrarium klaar hebt staan. Het duurt namelijk ongeveer twee weken voor het hout vocht heeft opgenomen en het klimaat in het terrarium is gestabiliseerd. In die twee weken moet u het terrarium belichten en bevochtigen zoals u zou doen als er al dieren in zouden zitten. Meet met behulp van thermometers en hygrometers of de temperatuur en luchtvochtigheid in het terrarium voldoen aan de eisen van de Afrikaanse rietkikker.

Let er bij de koop op dat de kikkers een levendige indruk maken. De huid moet vochtig en glanzend zijn en geen wonden of andere beschadigingen vertonen. Let ook op de omstandigheden waaronder ze door de verkoper worden gehouden: koop geen dieren uit een vervuilde of overbevolkte bak.

Kies zoveel mogelijk voor nakweekdieren, deze zijn minder gevoelig dan wildvangdieren en hebben geen stressvol transport hoeven door te maken, met soms zelfs vermagering en verwondingen tot gevolg. Daarnaast staat het voortbestaan van wilde populaties onder druk door het wegvangen van dieren voor de terrariumindustrie. Bij wildvangdieren zijn mannetjes sterk in de meerderheid, omdat deze kikkers in Afrika op geluid worden gevangen en juist de mannetjes zeer hard kunnen kwaken. Vooral bij wildvangdieren is het erg moeilijk om dieren (met name vrouwtjes) van dezelfde (onder)soort te verkrijgen.

Afrikaanse rietkikkers zijn te koop vanaf enkele tientallen euro's. Een bakje krekels van tien gram kost enkele euro's en de prijs van een pot vitaminen- en mineralenpoeder van 100 gram om de prooidieren mee te bepoederen begint bij tien euro. Voor de aanschaf van een compleet terrarium (inclusief verlichting en verwarming) moet u rekenen op een van enkele honderden euro's. Terrariumplanten zijn te koop vanaf enkele euro's. Bij de daglichtlampen moet u er rekening mee houden dat ze regelmatig vervangen moeten worden, aangezien ze per dag een groot aantal branduren hebben. Een UVB-lamp moet, afhankelijk van de lamp, elke drie tot twaalf maanden vervangen worden. Houd naast de kosten voor de aanschaf en verzorging ook rekening met eventuele dierenartskosten.

Aandachtspunten

- Bij sommige soorten kwaken de mannetjes in de voortplantingstijd oorverdovend hard. Het geluid van de gemarmerde rietkikker kan klinken alsof er met een hamer op metaal geslagen wordt. Bedenk goed dat dit gevolgen kan hebben voor uw nachtrust!
- Sluit u aan bij een terrariumvereniging: het is gezellig en u kunt er advies inwinnen.

Bij het LICG kunt u terecht voor onafhankelijke en betrouwbare informatie over het 'houden van huisdieren'. Door het bieden van deze informatie en het organiseren van campagnes levert het LICG een bijdrage aan verbetering van de gezondheid en het welzijn van huisdieren in Nederland.

Versie: september 2012

Kijk voor de meest recente informatie op www.licg.nl